

יעקב שבתאי: הדוד פרץ ממריא

הדוד פרץ לא היה דוד. הוא היה קומוניסט, וחוץ מסבתי ניבאו לו הכל סוף רע. אביו פנה לו עורף מתוך עלבון ואכזבה, וגם שאר בני־המשפחה רחקו ממנו בכעס. לו אך יכלו לכלוא אותו בחדר חשוך ולהשכיח את קיומו.

הדוד פרץ לא שעה לכל אלה. הוא התאוה לגאול את העולם. אחיו, עקיבא, ניסה לדבר על לבו פעמים אחדות, אך ללא הועיל. עקשן היה באמונתו כיתד, והשיחות כולן הסתיימו במריבות.

למען גאולת העולם העלה את עצמו קרבן, ובהתאכזרות מרוממת־רוח. מיום ששינה את טעמו נדם קולו החם, שהיה פותח ושר בגעגועים "מעבר לים, מעבר לים / התדעו ציפורים הדרך לשם". שוב לא יצא בריקודים, יחף ושטוף זיעה, ב"נוער העובד" וחדל מהופיע ב"קאזינו" ולשוטט בחבורה או לבדו בפרמים ובחולות. הוא נעשה קשוי וקודר, שקוע בפעלנות מסתורית ובוויכוחים כעוסים, בקנאות ובאיבה הירבה להתדיין על המהפכה ועל חירות האדם. רק הילוכו הרווח נשאר כשהיה וחתימת התום הנערית שבעיניו הכחולות, ורוב השעות של לפנות־ערב היה עומד כמלפנים על גג הצריף בבגדי־הסייד הלבנים ומבטו שלוח הרחק.

גבוה היה ויפה ובלוריתו, שהקדימה להכסיף בצדעים, היתה מזדקרת בנשוב רוח קלה וניצבת כציצת הדוכיפת. פניו היו שזופות ואצבעותיו חומות מעישון.

בעמידתו, שהיתה עכשיו מרוכזת ומתריסה ושלא חסרה גם משהו עליונות, נדמה היה כי הנה תיעתקנה רגליו והוא ימריא בתנופה מעל לגגות הצריפים ומעל לאזדרכת ולצמרות השקמים אל תוך הכחול שלשמיים, שם יחולל מעשה.

הוא נשאר עומד, מטיל צל־טאות רזה על הרעפים וראשו הפרות נח בחול החצר, לא הרחק מן השובך, אשר סבתי צוננת־הלחיים היתה משגיחה על יוגיו המתמעטות. ללא חמדה עשתה, אלא כממלאת את מקום סבי שמת עד שישוב, אף כי היטב ידעה, גם בתום אמונתה, כי לא ישוב.

עם חשיכה היה הדוד פרץ יורד ונכנס אל הצריף. אור עשית־הנפט היה ממלא את המבוא הקטן ואת החדר צל־חרפים נע. הצל השתרע על הרצפה, דבק ברהיטים ובפינות וטיפס על הקירות, אשר מעליהם ניבטו דמויותיהם חמורות־הסבר של מארקס, אנגלס ולנין. כתביהם גדשו את מדפי ארון־הספרים עם עוד כתבים סוציאליסטיים ומיני חוברות־תעמולה. הם היו שרויים באפלולית חומה־צהובה ונדמו כספרי רבנים ומכשפים. ספרים וחוברות היו מוטלים גם על השולחן הרבוע, במעגל

האור הרועד, ולפעמים גם על מיטת-הברזל הרחבה, אשר עליה נערמה כסת-נוצות עבה, מחופה כיסוי קטיפה כחול.

ובתוך כל זה, בריח הספרים ובריח אור העששית החם, היתה סובבת אשתו, הדודה יונה, שגם היא לא היתה דודה אלא אשה קטנה ושברירית, שחוברת מעצמות דקות וראש-ירח נוגה.

בראשונה ניבאו לה עתיד. היא ידעה אנגלית ועבדה אצל "ספיניס" כמנהלת-חשבונות בעלת סיכויים. סומק רענן היה בלחיה, ועיניה השחורות, הרפות, שנחבאו מתחת לריסיה הארוכים, הסתירו בתוכם חיוך פיקח ומלא-חיים, אשר אך לעתים התפשט והאיר את כל פניה. ענוגה היתה וצחה. אולם משעה שהדוד פרץ החליט לגאול את העולם נסתם עתידה. היא נעשתה תופרת. כל היום היתה יושבת ליד מכונת "זינגר" ישנה, שהוצגה בפינת החדר, פיסת חוט בין שפתיה ופתילת הסנטי-מטרים על צווארה.

עכשיו, עם רדת הדוד, היתה קמה בצריף מהומה כבושה, כעין מירוץ מלאכים ושרפים מעבר לפרגוד. כל תקוותיה העוממות התעוררו בה לחיים, והיא נמלאה פחד. הנה והנה היתה נבהלת, מגישה לו מגבת נקיה, זוג גרביים או חולצה מגוהצת, אוספת את נעליו ומכינה ארוחת-ערב. בזהירות מופלגת עשתה, חרדה על כל פסיעה, כאילו בתנועה אחת מופרות או בצליל חורג עלולה היא להרוס חלילה מה שהנה-הנה כבר עומד לשוב ולהתחדש.

דווקא בכך היתה מעוררת בו טינה מחלחלת אבל הדוד פרץ קיבל עליו את הדין בשתיקה. הוא לא רצה לפגוע בה.

את ארוחת-הערב אכלו במטבח הלבן. הם היו יושבים זה כנגד זו והעששית ביניהם. על השולחן, בקערות ובצלחות, היו ערוכים פירות וירקות, מיני עלים, אגוזים, צימוקים וזרעונים, וכן ריבת-תפוזים, שהדודה יונה היתה רוקחת בעצמה. היא היתה צמחונית והוא הסתגל כדי להקל עליה וכדי לגרום לה קורת-רוח.

לאחר הארוחה היה הדוד פרץ הולך לישיבות. כשלא עשה כן, היה מתישב אל השולחן ומשתקע באחת מחוברות המפלגה או באיזו מסה של הוגה-דעות סוציאליסטי. פניו וכפות-ידיו הקשות היו מוארות, אבל גבו ושאר גופו היו חשוכים ונטמעים באפלה וצל ראשו תלוי-מרחף מעליו אי-שם בפינת התקרה.

הדודה יונה היתה יושבת במקומה הקבוע שבקצה המיטה. היא היתה רוקמת או מסיימת בגד ומגניבה אליו מבטי ציפיה חרישיים. אילו קשרה לצווארה צעיף יפה, חשבה לנפשה, או ענדה ענק כגאולה, אפשר שהיה מזכה אותה במבט. אך פעם, לפנים, הן היה אוסף אליו את ראשה בידי ונושק לה על העיניים גם בלא כן.

ליל-שבת ובוקר-שבת היו מוקדשים למפלגה. הדוד פרץ היה הולך לאסיפות ולהפגנות ושב מהן עייף, אך מלא זעם ונלהב.

כפעם בפעם היו אחדים מחבריו באים אליו בשבת בבוקר לשם התייעצות. שעות ארוכות היו יושבים בחדר ומתדיינים ביניהם בתוך ענן סמיך של עשן סיגריות.

הם עסקו בהקצעת הרע ובחישובי הקץ ובבריאת עולם שכולו טוב. הדודה יונה היתה מקריבה להם תה בספלי-חרסינה גדולים וביסקוויטים, סוגרת בזהירות את הדלת ויושבת במטבח.

בחוץ, מעבר לוילון הדק, שהיה חוצץ בינה לבין העולם כאך ערפילית לבנה, היו הימים חולפים להם כשיירה של גמלים. רק שיח הקיקיון היה פורח לעיניה בפריחה סגולה, עזה, עושה פרי ומשיר אותו. וכן גם האזדרכת שבחצרו של פרידמן, אשר ריחה היה מעורר בה איזה געגועים שתומים ודכדוך. אילו אמרה פעם דבר יפה אפשר שהכל היה שב לקדמותו ולובש פנים טובות. ובחשבה כך התכוונה ליום השלישי שבחול-המועד של פסח, שהיה יום רך ומלא ריחות פריחה יבשים, והיא ופרץ טיילו בדרך הכרמים לשרונה ובשדות-הבור שהלאה מזה. הכל היה כה חי ומיטיב. ואחר-כך טיפסו על עץ שקמה ובזמן הירידה תקף אותה פחד, ופרץ אחז בה בידי החזקות, הניף אותה והעמיד אותה לפניו וצחק.

"כמו עור של קרוקודיל", אמר פרץ וידו ליטפה את קליפת גזע השקמה. מעבר לראשו, מבעד לעלנה הירוקה, גללו לה פיסות תכלת קטנות וכתמי אור צהוב, שהתערפלו לאטם ונמוגו.

זה היה מזמן, עוד לפני נישואיהם, אבל היא זכרה הכל: את ריח הזיעה שעלה ממנו, את זיפי זקנו הקשים, טלאי קטן על חולצת-התכלת שלבש, ערבי שעבר על חמור, את המבוכה.

ובדרכם בחזרה פגשו את דויד רויזמן. הוא קרא להם מרחוק ואחר-כך התחבק עם פרץ הסכים בשמחה.

"ואיפה רעיה?" שאל פרץ.

"התפרדה החבילה", השיב דויד רויזמן במשיכת כתפיים, "היין נשתה והבקבוק התרוקן", הוסיף בקריצת-עין, ובצחוק טפח על גבו של פרץ.

גם פרץ צחק, אבל במבוכה, והיא הרגישה איך הוא נמנע מהסתכל בה. אחר-כך השתררה דומיה ולפתע התחיל פרץ לשיר בפולנית ודויד רויזמן הצטרף אליו. כשהגיעו עד סמוך לבית הוריה נעצרה כדי להיפרד מהם בטענה שהיא עייפה. היא קיוותה שפרץ יתלווה אליה או לפחות ישדל אותה להמשיך אתם. אך הוא רק נגע בכתפה ואמר "להתראות", ושניהם פנו עם רחוב בוגרשוב והלכו כשהם מוסיפים לשיר בפולנית.

את הדברים האחרונים האלה, עם הרגשת העלבון והאבדן שתקפו אותה אז, כשנשארה לבדה, ביקשה למחות מזכרונה, אך הם היו שבים ונזכרים לה כמו מאליהם כשהיתה יושבת במטבח ושומעת את קולו של פרץ מעורב עם שאר הקולות שהיו בוקעים מעבר לדלת.

רק בצהריים היתה הדלת נפתחת והם היו יוצאים מן החדר רציניים ומיוגעים, בהשאירם אחריהם פירורים, חוברות וספלים מלאים אפר ונזבות של סיגריות. הדוד פרץ היה מלווה אותם עד מחוץ לחצר ואף משתהה אתם שם עוד שעה קלה.

אבל בשבת לפנות-ערב, לאחר שנת-צהריים כבדה, היתה יורדת על הדוד פרץ

רגיעה גדולה וכאילו נעשה אדם אחר. אז אהב יותר מכל לצאת ולטייל ללא תכלית. בצעדים רווחים היה מושך את רגליו בחול והולך כשידיו משופלות לו מאחרי גבו. מרחק פסיעות אחדות מאחריו היתה הולכת הדודה יונה בסרפאן שחור. יש שאגב הליכה היה הדוד פרץ פותח לפתע בשריקה כבימים אחרים, רחוקים. צלולה ומסול־סלת היתה שריקתו, כשריקת ציפרי־יער, והדודה יונה היתה מסתכלת בגבו הזקוף ומאזינה לו בגאנה ובהכרת־טובה.

לעתים מזומנות היו עורכים ביקור־שבת אצל סבתא. הדוד פרץ אהב אותה. ובשבת שחלה שבוע לאחר מלאות לה שבעים הקדימו לבוא.

בחדרה של סבתא, שהיה שרוי באפלולית־תמיד, עמדה עגמומית עם ריח קטיפה ונפטלין ועץ וכסות. השבת היתה פורשת ופרישתה העלתה מועקה של ריקות. תמונתו הכהה של סבא היתה תלויה במרכז הקיר, המטויד לובן־רפאים.

"שבת־שלום ומזל טוב", הכריז הדוד פרץ בקולו החם וחיך.

"שבת־שלום", ענתה אחריו הדודה יונה כהד חטוף והעמידה על השולחן האליפטי את העוגה שאפתה. הדוד פרץ הציג בקבוק יין.

"שבת שלום", השיבה סבתא ועיניה מאירות. היא הודתה על העוגה והיין, אבל רק לאחר שהביעה תרעומת על ההוצאה המופרות.

הם שתו כוסית "לחיים" מיין־הצימוקים שהכינה סבתא. והדודה יונה הפטירה "עד מאה־ועשרים", ועל כך השיבה סבתא "אמן. גם אתם", והוסיפה "בבריאות טובה ובדעה צלולה ובלב נכון".

יין־הצימוקים שימח את הדוד פרץ. הוא מזג לעצמו כוסית נוספת והתחיל שר "וטהר לבנו לעבדך באמת", כשהוא מכה אגב כך בידו בשולחן. אחר־כך שאלה הדודה יונה את סבתא לשלומה ומה כותב בנה שבאמריקה, ולאחר שסבתא השיבה לה ישיבה דמומה ומכונסת כחילזון ועקבה בחרדת־לב אחרי שיחתה עם הדוד פרץ.

השיחה קלחה בנחת. הם שוחחו על ענייני פרנסה ובריאות ועל ענייני היישוב. סבתא הגישה תה ופרסה מן העוגה. היא הקשיבה בנחת ובנחת חיותה דעתה, כשהיא חוזרת ומפשירה בכף ידה החומה והעבה, כף־יד של כורה־פחם, איזה קמט געלם שבמפת השולחן. מענין לענין הגיע הדוד פרץ אל השלטון הבריטי ומנהיגי היישוב ואל המהפכה הפרולטרית. סבתא ביקשה להטות את השיחה, אך הוא לא הניח לה. גל של קנאות כבר הציף אותו, ובעוד ידו האחת אוזחת בכוס התה היתה השניה מתנוודדת הלך ושוב כשאצבע אחת שלופה באיום כלפי סבתא.

"עזוב. זה ענין של גויים", קטעה אותו סבתא באידיש, "יותר טוב שתראה חיים בחיך. לך לסינימה".

"המהפכה—זה החיים שלי", השיב הדוד פרץ בקשיות ווריד נמתח ברכתו.

סבתא החוותה בידה תנועה של ייאוש, הסתכלה בו באי־אמון וחיכה במנוד־ראש. היא היתה אשה פקוהת־עיניים. הסבל והעניות לימדו אותה טוב רוע, ומידותיה היו ממוצעות מדעת. אפילו ביחסה אל אלוהים, שבו האמינה ללא היראה ואחר מצוותיו מילאה, היה משהו מתון וקרוב אל עצמה.

"למה אתה הורג את עצמך, פרץ? הרי זה לא בשבילך".
 "אני לא הורג את עצמי, אני יודע מה אני רוצה. אני אדם חפשי".
 "אז תעשה מה שטוב בשבילך", אמרה סבתא בחיבה וכמעט בחמלה, "למה אתה מטפס על הגגות?"
 "זה מה שטוב בשבילי", אמר פרץ בכעס, "העולם מקולקל. צריך לשנות אותו".
 "אתה אחראי על העולם? אלוהים ידאג".

"אין אלוהים!" הטיח בה הדוד פרץ ברישעות. "אין אלוהים!"
 "טוב, טוב", השיבה סבתא ולחיה התכסו סומק חור, "עזוב אותו. לפחות בשבת תן לו מנוח".

אך הדוד פרץ לא ניאות "לעזוב אותו". הוא המשיך בשלו ומנה בועם את כל הרעות שבאו לעולם מחמת הדת—הטימטום, הצביעות והשיעבוד—וקבע כי היא היא אבי־אבות־הטומאה ומשמשת רק "אופיום להמונים". לבסוף חזר והציע לה, ביותר משמץ גבהות־לב, שתעיין מעט בכתבי מארקס ולנין או בכתבי פליכאנוב ואחרים.

"טוב, טוב", חזרה סבתא בלא קול וחיכתה מתוך כיבוש העלבון עד שיירגע. סבתא לא עיינה בלנין ולא במארקס. היא לא חשה צורך לשנות מהשקפותיה. בת־חורין היתה בעולמה. ובעצם, גם לא היה לה פנאי. רגליה כבר היו כבדות ותנועותיה אטיות. יומה היה מלא. היא בישלה לעצמה, יצאה לערוך קניות ולבקר ידידים, ניקתה את הצריף, האכילה את היונים זרעונים ופרורי־לחם טבולים בחלב, והתפללה.

גם הדודה יונה לא עיינה בלנין. אך היא ניסתה. פעמים אחדות. כשהדוד פרץ לא היה בבית, לקחה לידיה את לנין, כשחרדה כבדה ויתקה עצורת־נשימה מפרפרות לה בחזה.

היא נואשה במהרה. מארקס, אנגלס, לנין, סטאלין, פליכאנוב—יותר משעוררו בה איבה, מילאו אותה פחד והרגשה של עליבות וקוצר־יד.

הדוד פרץ נרגע. הוא אסף את בלוריתו והתחייך כנער מתרצה. כרגיל, חזר ונשבע כי לעולם לא יפנס עוד בוויכוח עם סבתא בנושאים הללו. סבתא ביקשה ממנו שלא יישבע, שכן ממילא אין הוא מסוגל לכבוש את יצרו. אבל הדוד פרץ התעקש להישבע שוב וחיבק את סבתא. רוח של פיוס ירדה על כולם והוא פתח ושר "ייבנה בית־המקדש".

בחוץ כבר היתה אפלה. גם בחדר. השבת יצאה. רק זכרה נשאר עדיין בדומה לבהרת מרובעת על הקיר במקום שהיתה תלויה תמונה. סבתא שהתה מעט והעלתה אור בעששית. הדוד פרץ קם להיפרד ב"שבוע טוב", והדודה יונה מיהרה לקום יחד אתו.

ובדרכם הביתה, בשעה ריקה זו של בין שבת לחול, תקפה אותו כתמיד, הרגשת דיכודך מעיקה כחרטה, הרגשת מחנק, וכאלו עייף מכל מלחמותיו וביקש לנחם ולהתנחם. הוא השתוקק להניח את ידו על ערפה של הדודה יונה ולקרב אותה

אליו באהבה. לו אך הטתה מעט את ראשה כלפיו. אך היא הלכה לצדו ללא אומר. לאט-לאט התקרבו אל הצריף החשוך. עכשיו, כשעברו ליד התות, תקף אותו רצון לפנות ולהמשיך לטייל. אך הוא לא עשה כן. וכשהגיעו ופתחו את הדלת כבר היה לכו נעול שוב.

ארבע-עשרה שנים הקדיש הדוד פרץ לגאולת העולם, אך העולם הוסיף לעמוד בקלקלתו. רק פניו נחרשו קמטים והארון נגדש ספרים וחוברות עד להתפקע. ואז באה גאולה אפטר.

גאולה היתה צעירה ממנו ביותר מעשר שנים. לאחר שסיימה את הסמינריון עבדה שנה אחת בהוראה. באמצע השנה השניה נטשה את ההוראה ועבדה בתור רציית ובתור אורזת ואחר-כך כמגישה במטבח-הפועלים. ארבע שנים היתה נשואה לדוד רויזמן, ופתאום נפרדו. הוא נסע לאלקסנדריה והיא נשארה. הדוד פרץ היה מסתכל בה ופעמים רבות נמשך לקשור אתה שיחה, אך מעולם לא החליף אתה יותר מכמה משפטים מסורבלים, ופעם אחת נראתה אליו בחלום.

בחלומה הלכו שניהם לראות את אמו. היום היה צלול ורוחם היתה עליזה. כשהתקרבו ראה כי הצריף, שבו התגוררה אמו, איננו. על המגרש, שהיה מכוסה עשביה רעננה שלאחר הגשם, נשאר רק מישטח מוגבה של בטון וקטע קיר צהבהב. מתחת לחלון, שהיה קבוע בקיר, היה תלוי ספל-פח. בספל הזה היה אביו משתמש לנטילת הידיים, והוא עורר בו דחיה. על המישטח עצמו נצבה מיטת-ברזל חלודה. הוא עלה וקרב אל המיטה, ואילו גאולה נשארה לעמוד מאחור. היא שיחקה במטבע-זהב וציפתה. לתמהונו לא אמו שכבה במיטה אלא אשה אחרת, זקנה כמה. היא היתה לבושה חליק מברזל בס בצבע קליפת הביצה, ולראשה חבשה כעין כובע של מנתחים. עיניה היו עצומות ועפעפיה כשני צדפים גדולים. הוא רצה לסגת ולהסתלק, אך לכו לא נתנו והוא רכן עליה. לרגע דימה כי יש בפייה להשמיע לו דבר. אך היא רק אחזה את ידו באצבעותיה, שרזות היו, מילמלה את שמו. כשהסב ממנה את פניו, לא היתה גאולה עוד.

זה היה בקיץ, בעוד היא נשואה לדוד רויזמן. אבל הדבר עצמו התחיל במאוחר יותר, כמו באקראי, באחד מימי החורף.

כל הלילה ירד גשם אשר נמשך לסירוגים גם כל שעות היום. ענן כבד העיק ככיפה של עופרת על גגות הבתים הגבוהים ועל העצים, ואור אפור וקר עמד ללא ניע בחלל הנמוך.

לפנות-ערב שבו מהלווייתו של שאול קרמר. הדוד פרץ נמצא מהלך על-ידה. הוא הסתכל בנעליו, בשיחים ובשמיים כשידיו בכיסי המעיל ולא ידע במה לפתוח. בתוך כך ניתקו מן החבורה והלכו לעצמם בדרך הח'מרה המבוצצת. האדמה והעשבים הפיקו צינה והאוויר היה מלא רסיסי-מים. לבסוף אמר משהו על שאול קרמר ועל איך שהמוות חטף אותו במפתיע.

"שטויות. כל אחד מת בזמנו", העירה גאולה פתאום, תלשה גבעול ואחתו בין שיניה.

"כן", הפטיר הדוד פרץ, ומיד נוכח כי באמת לא הבין למה התכוונה. "והוא מת כבר מזמן", המשיכה גאולה, "הרי בכל חייו לא היה לו אפילו על מה להרגיש חרטה".

"היכרת אותו היטב?"

"כן. בחור טוב", הפטירה בליגלוג והשתתקה.

הגשם התחדש, קל ולטפני.

"גשם", העירה כמו אל עצמה, "למה הכית את דויד רויזמן?"

"מה? כן. זה היה מזמן. הייתי שיכור".

"אבל למה דווקא אותו?"

"אלוהים יודע", השיב הדוד פרץ וכרך את הצעיף סביב צווארו.

השתררה דומיה, והוא הוסיף לפתע:

"היינו ידידים, אהבתי אותו יותר מכל חבר אחר. ועד היום. באמת שאינני יודע.

הרי אף פעם לא הרמתי יד על איש. למחרת התנצלתי. זה היה נורא".

הגשם גבר.

"נסתתר?"

"אתה לא אוהב לטייל בגשם?" אמרה גאולה ותלתה בו את עיניה העייפות, אשר צבען כעין הענבר ובהן נמר מתנמנם.

שפתיו של הדוד פרץ התחייכו, אבל בתוכו נבהל משהו ונדרך. הוא הסתכל בה ורצה לומר דבר-מה, אך לשונו נאלמה. שוב ראה את גאולה, שהלכה לצדו, את שפתיה העבות וסנטרה הקשה, גבוהה וחסובה, מובדלת לעצמה ומופקרת לעולם, במעיל-העור החום, ששוליו ושולי שרווליו וצווארונגו עטורים פרנה שחורה, וכובע רוסי, גם הוא של פרנה שחורה, הבוש לראשה דרך-חירות. בפניה הרחבות, הגסות, היה צירוף של צעירות ובגרות שעל סף הקמילה, ומשהו נואש ודורסני שאינו ניתן לפענוח.

אחר-כך הותרה לשונו והוא דיבר, וכל אותה שעה הרגיש את עצמו כנואם תפל ומאולץ. אך כל כמה שביקש לא יכול היה לחדול והמלים פירכסו ועלו אי-משם בתוך חוזהו ונדחקו מפיו כשיירות מבולבלות של פליטים.

עד שהגיעו אל גבעות הכורכר.

למטה, לרגליהם, השתרע הים: אפור וחום, ועליהם יריעות מתפרמות של לבן דלוח. הוא רגש והטיח ברעש את גליו אל החוף. האופק נמס בערפל כבד, שהיה קרב והולך. הגשם התחזק. גשם ישר ושלך. הוא ירד על המים ועל החול ועל הגבעות המכורסמות ועל הצריפים השחורים ועל המצבות המוסלמיות וציעף את הבתים הרחוקים, שרחקו עוד. הכל רחק וקרב. הדוד פרץ ביקש לעקור וללכת, אך הוא הוסיף לעמוד, נטוע על מקומו, וטיפות הגשם הקרות יורדות לו על פניו ומעבירות בו צמרמורת קלה.

"תראי כמה הים יפה בחורף".

"אין צורך", אמרה גאולה בשקט והסמיכה קלות את גופה אל גופו. בפניה היה

עכשיו משהו טהור ועצוב. שערותיה הבהירות, שגלשו מתחת לכובע, נספגו מים, והם הסתבכו וירדו על מצחה וכתפיה נחשים־נחשים, כשערותיה של סירונית שעלתה מתוך הים.

"בוא".

"לאן?" ביקש הדוד פרץ לשאול.

גאולה ירדה ראשונה והדוד פרץ ירד בעקבותיה. השביל היה תלול ואבנים התדרדרו, אבל גאולה רצה בו וכשהגיעה אל קצהו קפצה ונעמדה על רצועת־החול השוממה, שהגלים היו מגיחים ומתנפלים עליה בנהמה.

"לאן?" ביקש הדוד פרץ לשאול והחזיר ידיו לכיסו המעיל.

הם צעדו זה בצד זה אך מרוחקים מעט, נעליהם בחול הרטוב ובאצות הירוקות ובצדפים, שנערמו חמרים־חמרים, כפעם בפעם היתה גאולה גוחנת, מרימה חלוק־אבן ומשליכה אותו בשמחה אל המים.

הדוד פרץ הסב את פניו לאחור. העולם נבלע במרחבי אי־קץ מטושטשים. בריקות העכורה לא התקיימו עוד אלא הגבעות הסחופות, חופת־העננים שלשמיים, הים והנהמה הקבועה העומדת ביניהם.

"מאוחר", חשב הדוד פרץ.

הצינה החריפה, נספגה בבשר.

הם הגיעו עד סמוך לגדר הנמל. גאולה הלכה אל הים ועמדה בקו המים. פניה התקשו והתכערו. משהו מבוהל היה בהן. הדוד פרץ עצר פסיעות אחדות מאחריה והסתכל בה. עיניו ואזניו צרבו. הצינה העבירה בו צמרמורת, והרטיבות שבנעליים עוררה בו אי־נוחות ומורת־רוח. אך בתוך החוזה היה משהו נדרך ומפרפר ומתעבה ושם מתנק לגרונן.

"צריך לחזור", אמר הדוד פרץ לנפשו. "מאוחר".

"אתה פוחד מפניו?"

"לא", פלט ופסע פסיעה אחת לקראתה.

"הוא מפחיד", אמרה גאולה ובאה ועמדה על־ידו. "קר".

נדמה היה לו כי הים רץ אליו, ואחר־כך כי החוף גולש אל תוך הים, כשהניה בבהלה את שפתיו על שפתיה ונשק לה. נשימתו נעתקה, ורק זרועותיו היו חזקות וקשות בחיבוקן, כאילו אמר למעוך את ראשה במעשה הזה.

"תהיה עיור", מילמלה גאולה ונשקה לו בתאנה על עיניו ועל מצחו ועל רקותיו ועל צווארו, "תהיה עיור ווקן", ופניה נמוגו.

הרוח שבאה מן הים טפחה על עורם כסדינים לחים. בלאות ליטף את שערה הלח, וגרגרי החול שדבקו באצבעותיו גרמו לו מורת־רוח.

הדרך הביתה נמשכה לאי־קץ.

"לישון", מילמל הדוד פרץ לעצמו לאחר שנפרד בחפזן מגאולה, "לישון", ורגליו נבהלו ללכת כגנבים.

הוא נכנס לצריף על בהונות. במטבח דלקה העששית באור קטן וארוחת־הערב

חיכתה לו על השולחן. הוא שתה את כוס החלב הקר ונכנס למקלחת. קילוח המים קטע את נשימתו. קרים היו כסכינים. אף-על-פי-כן עמד בחשכת הקיטון והניח להם לטטוף אותו עוד ועוד.

בדודה יונה אי-אפשר היה להבחין. היא נטמעה באפלה. אבל נשימותיה הנוצתיות, החפות-מכל, ריחפו בחדר.

"ישנה", חשב הדוד פרץ וחש הרווחה.

רגש חם הציף אותו. עכשיו ביקש להיטיב אתה ככל יכלתו. "מאוחר".

"כן. הייתי בישיבה".

ובהשתרעו בזהירות על המיטה הניח בחמלה רבה את היד על הפסת. שכיסתה את כתפיה. ושכב לצדה בלב טוב ובעיניים פקוחות, אך רוחו התעקשה לחזור שוב ושוב אל גאולה, אצל הים.

"לא, לא", השביע הדוד פרץ את עצמו והתקרב אל הדודה יונה.

גופו היה חם ובשרו רגש עדיין, ורק כפות רגליו נשארו צוננות מאד.

"קרה משהו?"

"לא. תישני, תישני", והתהפך על צדו.

למחרת הלך למפלגה. ברצון ובחשש הלך אליה, אך החברים קיבלו את פניו כתמול-ששום. פיון שכך פגו כל חשותיו והוא הרגיש את עצמו מאושר ואסיר-תודה. אלא שהישיבה התמשכה מאד, ופעמים אחדות התערפלה דעתו והוסחה לגמרי מן הדברים שנאמרו.

"אני עייף", חשב בלבו ונזכר בגאולה. דמותה עלתה לפניו ודמיונו נאחו בה ונגרף, כשהוא מנסה לצייר לעצמו מה היא עושה בשעה הזאת.

"ודאי ישנה", אמר הדוד פרץ לנפשו בדאגה, "ודאי ישנה", וניסה להתנער ולנער אותה מעליו.

בימים הבאים הוסיף לעיין במסה של פליכאנוב "על האישיות בהיסטוריה", והרגיש איך מיום ליום הוא שוקע והולך באיזה ערפל ופיזור-הדעת. משפטים פשוטים ובהירים היה נאלץ לחזור ולקרוא פעמים אחדות, מלה-מלה, לפעמים בקול, רק כדי שייקלטו בדעתו. ואז היה מגלה כי תפלים הם ובעצם אינם מעוררים בו כל הד. אך הוא התעקש להמשיך, קודר ומיוגע, אף כי בסוף העמוד לא זכר כבר מה קרא בראשיתו. לולא הדודה יונה, שישבה לפניו בקצה המיטה, חשב בלבו, היה סוגר ויוצא.

כעבור שלושה שבועות ראה את גאולה ברחוב. היא עברה במעיל-העור החום ובכובע הרוסי. הוא רצה למהר אחריה. אך נשאר עומד והסתכל בה עד שנעלמה.

למחרת הלך הדוד פרץ אל גאולה.

כשעלה במדרגות תקפה אותו חולשה גדולה וכבר עמד לחזור וללכת משם. הוא דפק בדלת בזהירות וחיכה. בתוך כך קיוה כי איננה.

"למה באת?" אמרה גאולה וקמה מן המיטה.

הדוד פרץ מילמל משהו והשתתק.
 "ידעתי שתבוא", התרככה גאולה והסירה את הכובע מראשו, "כובע מצחיק", וחבשה אותו בחיוך לראשה, "לא?", ושמה אותו בחזרה על ראשו, "פחדתי שלא תבוא", אמרה פתאום בנעימה אחרת, כבדה, ותפסה בכוח את כף-ידו, "חלמתי עליך", וכמו בפחד השעינה את ראשה על חזהו.
 "חדר יפה", אמר הדוד פרץ ונגע קלות בצווארה.

החדר היה קטן וחסר-צורה. היו לו ארבעה קירות גבוהים וצהובים וחלון מוארך ומסורג. את חצי השטח כמעט תפסה מיטת ברזל כפולה, שהיתה שרויה באי-סדר גמור. על הכרית היה מוטל ספר פתוח והפוך. מנגד למיטה ניצבו שני כיסאות פשוטים ושולחן מרובע, שנשען אל הקיר. בפינה עמד כד מים.
 "שב", אמרה גאולה וניגשה לסדר מעט את המיטה.

"מי זה?" שאל הדוד פרץ והצביע על תצלום שהיה מונח מתחת לזכוכית השולחן.
 "אבי".

"נראה צעיר".

"כן. הוא מת צעיר", אמרה גאולה בחיוך והסתכלה בו, "שלא תברח", ויצאה מן החדר.

הדוד פרץ התישב על שפת המיטה ולקח לידיו את הספר. גאולה חזרה ועמדה להסתרק מול הראי. ראשו השקוע בספר נשקף אליה מתוכו, והיא אמרה בחיוך עצוב ולגלגני:

"בחצות ליל-קור-וסער, עת אני, שבור-הצער,
 בספרי חכמה נשכחת הסתכלתי ניס-רוער,
 בא קישקוש סתום בדלת, קל כדפק יד נחשלת —
 יד חוששת-יד שואלת מחסה לדל או גר.
 'זה אורח'—כה לחשתי—'זה אורח, זר או גר—
 זה אורח, לא יותר'".

"תמשיכי", אמר הדוד פרץ.

"לא זוכרת יותר", השיבה גאולה, משכה מידיו את הספר והשליכה אותו על המיטה.
 "חבל".

"לא חשוב. בוא, נצא מפה", והסירה את המעיל מעל לקולב.
 הדוד פרץ העיף מבט בחלון וראה כי הכל שרוי כבר בחשיכה. הם נכנסו למסעדה קטנה. אור צהוב האיר את הקירות, שעד חצים היו צבועים בצבע-שמן ירוק ותמונות של מנהיגי היישוב היו תלויות עליהם סביב. הדוד פרץ בחר בשולחן שבפינה וישב כשגבו אל הרחוב. הוא הזמין שתי מנות סלט-ירקות ושתי מנות דג מטוגן.

"אם אתה אוהב אותי אז תאכל את הביצה", הודיעה האשה לילד הקטן.

הוא סירב ופרץ בבכי.

גאולה צחקה. היא אכלה בהנאה. תנועות ידיה היו אטיות. היו לה פרקי-ידיים דקים

ואצבעות ארוכות. הדוד פרץ הסתכל בהן וכפעם בפעם זרק מבט בבעל המסעדה, שעמד נשען אל הדלפק וקרא בספר. מן המנורה, ממש מעל ראשו, השתלשל סרט חום של נייר־דבק, אליו היו דבוקים הזבובים שנפלרו במלכודת. "זוועה", הפטיר הדוד פרץ.

"זה זבובים", אמרה גאולה ברשעות, "צריך להרוג אותם, לא?" "נלך", אמר הדוד פרץ לאחר ששתו את התה, והם לבשו את המעילים. הערב היה צלול וקר. הם עלו עם שדרות־רוטשילד ויצאו אל הכרמים ושדות־הבור.

באמת רצה להיפרד ולחזור הביתה. "איזה לילה", אמרה גאולה ופשטה את זרועותיה, "איזה לילה", ובעיניה העייפות היה מבע של ייאוש מופקר וגם עליזות.

אורו המתכתי של הירח הקפיא את המרחבים. דומיה עמדה בהם. הרעשים רחוק, התחוללו במקום אחר, מעבר למחיצות השקופות. פה־ושם התנשאו עצים, כמקפא פטריות־עשן, ועליהם זרוע ברק־כסף קשה, מכושף.

האדמה גדפה צינה וריחות חריפים, שהתערבו בריח החם של המעיל. "לאט", הפצירה גאולה, "לאט", ובפניה, שהיו נבהלות ופראיות, הצטלל והלך איזה ריכוז הזוי, עצור־נשימה, מתמכר לאין־שיעור.

"אל תעזוב אותי", התחננה גאולה, "אל תעזוב אותי". "לא, לא", לחש הדוד פרץ בתוקף ואימץ את חיבוּקו. ובתוך כך הרגיש איך המועקה מתפשטת בתוכו וכעין ריקות ואזלת־יד.

אחר־כך עטף אותה במעיל והיא הניחה את ראשה על ברכיו. אור־בוקר אפרפר בא בחלון. הדודה יונה שכבה במיטה בלי נוע. היא שכבה על הגב. רק ראשה, שהיה שקוע בכר, ביצבץ מתחת לכסת. עיניה העצומות נחבאו מתחת לעפעפיה הגדולים. לרגע דימה הדוד פרץ כי אינה נושמת וגחן עליה. פניה החירות בצבע קליפת הביצה נראו עייפות מאוד וזקנות.

הוא הסיר את הבגדים והשליך את הנעליים אל אחת הפינות. זיעתו נקרשה וצינת האוויר העבירה בו צמרמורת. הוא השתוקק לשכב ולשקוע מיד בשינה עמוקה. החדר עורר בו כעס. הדודה יונה. גאולה.

הדודה יונה פקחה את עיניה ונפנתה אליו. רגש של איבה הציף אותו. תקף אותו רצון לספר מיד ולנפץ את הכל במשפט אחד קשה, וללכת.

"האוכל על השולחן", אמרה הדודה יונה בשקט, עצמה עיניה ומשכה את הכסת. הוא שהה רגע, ניגש אל החלון, נכנס למטבח, חזר לחדר, הפך את ספרו של פליכא־נוב, ושוב נעמד ליד החלון. אחר־כך התישב בזהירות על שפת המיטה, גטל את כפות רגליה הצוננות־תמיד בין כפות ידיו כדי לחמם אותן והמשפט מתהפך בתוך ראשו ומפרפר בין שפתיו.

האור בחוץ גבר מעט. היונים של סבתא המו. ציפרים משונות עברו לנגד עיניו ככתמים וגושים כהים צפו בימים מחותלי ערפל קר.

"צריך לסדר את הענין", הפגיע הדוד פרץ בעצמו, בלאות הרבה שהכבידה את גופו ועירפלה את חושיו, כלאות הפיכתו של אחר השיכרות, "גאולה, גאולה". אחר־כך קם וחזר למטבח והכין לו כוס תה ולבש את בגדי הסייד הלבנים והלך לעבודה, בהגיפו אחריו את הדלת בשקט.

החורף יצא ובא האביב. האור הצהיב ובאוויר היתה חמימות. ליד הלון המטבח פרח הקיקיון. הדודה יונה הוציאה לאוויר את הכסת העבה ואת בגדי־החורף, ודוד פרץ לא ידע את נפשו.

מיד לאחר העבודה היה מחליף את בגדיו, אוכל משהו בחטיפה, והולך. הדודה יונה היתה מסתכלת אחריו עד שהיה נעלם בין הצריפים. רק אז היתה מחזירה את פניה אל החדר הריק וסוקרתו רגע במבט תוהה. על השולחן היו מוטלים הספרים הסוציאליסטיים, אשר הוא לא נגע בהם זה ימים רבים, ואשר היא לא העזה להחזיר אותם לארון או אף להזיזם ממקומם.

ספק נבהל ספק נחפו היה הדוד פרץ מושך את רגליו בשביל־החול, עולה עם קינג ג'ורג' לאלנבי, יורד עם נחלת־בנימין, פונה להרצל ואחר־כך תועה ללא תכלית ברחובות ובסמטות, כשידיו בכיסי המכנסיים ומבטו מגשש ומחליק על־פני המדרכות והקירות והאנשים בלי להיאחז במאום.

מלא נפתולים ניגר הזמן בין תשוקות חרדות וציויר־דמיון מרהיבים ורתיעה. הוא ציפה לגאולה ועם זאת קיווה כי לא תהיה, עד שהיה שומע את קולה מעבר לדלת ורואה אותה והיא נפחדת ומפקירה את עצמה בידיו ללא סייג, כספינה יחידה המפליגה בכל מפרשיה, נישאת על־פני זרמים לא־נודעים, נדחפת ביד הרוחות, מחפשת מחסה. החושנות שהיתה בה, הרגישות והיאוש הנפחד והמריר, כבשו את לבו כמו חצרות עזובות, בתי־אבן ישנים. עצי־דקל זקנים ומקומות נעלמים שמעבר ליס. הכל צפן בתוכו איזו תעלומה וטעם של חירות אחרת.

הם ישבו במסעדות קטנות וטיילו ברחובות צרים. גאולה היתה משלבת זרועה בזרועו, מניחה את ראשה על כתפו ומושכת אל הרחובות הרחבים. הדוד פרץ ביפר את חדרה או את השדות והחולות והפרדסים. שם היה שר ומסלסל בשריקתו ומחבק את גאולה ונושק לה. פעם הרצה לפניו על ההבדלים שבין התפיסה האידיאליסטית והמטריאליסטית, על חשיבות הפראקסיס האנושי ועל החופש שהוא הכרת ההכרח. גאולה הקשיבה לו בהנאה כשחיוך קל מסתתר בעיניה, והוא שאל אותה אם ההיסטוריה ועתיד העולם אינם מעניינים אותה.

"לא", השיבה גאולה בפשטות והתרפקה עליו.

"טוב, טוב", אמר הדוד פרץ והתחייך.

"מאיאקובסקי התאבד", העירה פתאום בצחוק. "היית מתאבד אתי?" הוסיפה כמתגרה.

"כן?" ופניה הרצינו מאד, "כן?"

הדוד פרץ צחק והניח את ידו על ראשה.

"למה?" אמר ברפנות. "החיים יפים, לא? אל תחשבי מחשבות כאלו".
 "אתה נהדר", אמרה גאולה וצחקה שוב, "ממילא אנחנו מתיים. רק מפרכסים קצת".

הדוד פרץ שתק.

"תתחתן אתי?"

"כן".

"או היום. לא מחר. היום", אמרה גאולה והסתכלה בו בציפיה. ואחר־כך הוסיפה, "הא, אילו היית זקן. זקן זקן".

בהיותם בשדות אהבה ללקט שבלולים לבנים ולשדל אותם שייצאו מתוך קונכייתם. היתה חוזרת ומדברת על לבם עד שהיו שולחים את משושיהם השקופים אל אוויר העולם. ויש שהיתה משתרעת על העשבים, כשגבעול תקוע בין שיניה. שעה ארוכה היתה יכולה לשכב כך, בלא תנועה. אך יותר מכל נמשכה אל הים.

לפעמים היו הולכים ל'עדן' או ל'גן־רינה', והדוד פרץ היה מתמרן שיפנסו רק לאחר כיבוי האורות.

"אתה מפחד?" אמרה לו פעם גאולה.

"לא, לא".

"אתה מפחד", זרקה והסתכלה בו במבט עוין. "אבל אתה הלא איש חפשי, לא?" הוסיפה בלעג.

"ניכנס".

"לא", אמרה ומיעכה בזעם את הכרטיסים, "תיכנס לבדך", והשליכה אותם.

הדוד פרץ התכופף והרים את הכרטיסים מן הארץ.

"תאהב אותי. תאהב אותי", ביקשה גאולה כמבקשת על נפשה, כשהיא טומנת את ראשה בחיקו וכורכת בכוח את זרועותיה סביב צווארו, כאילו אמרה להיאחו בו לבל תיגרף אל התהום.

"תאהב אותי. איך שאתה יכול. אבל תאהב אותי".

הקיץ בא.

גאולה הסירה את המעיל והסוודר. זרועותיה הארוכות השתזפו. שערה התבהר. הם דיברו על נישואים.

הדוד פרץ ידע את המעשה שעליו לעשות. הוא לא הטיל בו ספק. באמת הרגיש כי שוב אין הוא אדון לגורלו, ואולי גם לא היה מן הרגע שראה את גאולה, וההרגשה הזאת עודדה אותו. הוא רק ארב לשעה הנכונה, ובתוך כך ציפה לנס שבעצמו לא ידע מהו.

הימים חלפו והנס בושש לבוא.

הדודה יונה לא שאלה דבר ולא רמזה. היא כבשה מלפפונים בצנצנות־הזוכיות הגדולות ודעכה, אך במין אצילות צנועה, טרודה בתפירה ובבישול ובעבודות־הבית. מרציה, מעשיה ותנועותיה הזעירות ביותר עוררו בו טינה וכעס מר וקצר־רוח,

אך הוא כבש אותם בתוכו. במחיצתה היה שקוע בשתיקה קודרת וגם בכעין פיזור־דעת. נדמה היה כי הוא נתון להיריהורים או כי אינו שרוי במקום שבו הוא נמצא. עם זאת היה מביא הביתה פרחים לשבת, לוקח אותה לסינימה, מסייע מעט בעבודות־הבית ופעם קנה לה צעיף משי סגול. עיניה של הדודה יונה קרנו משמחה ולחיייה העלו סומק מטושטש. כל אותו ערב הרגיש את עצמו הדוד פרץ קל וטוב־לב, ולאחר ארוחת הערב ישב וקרא בפליכאנוב. המאמר לא עורר בו כל ענין, אבל עצם המעשה גרם לו הנאה.

החום גבר. השדות והמגרשים התכסו עשבים צהובים וקוצים מאובקים. לטאות חמקו ביניהם. גאולה היתה משפיעה אותו ומפגיעה בו בתחינה ובבוז ובאהבה. נואשת היתה וקמה, שמחה ונדכאת, מתמכרת ללא־שיוור ומתנפרת. לפעמים קלעה את שערותיה התקשטה לכבודו בבגד חדש, ולפעמים היתה הולכת מרושלת כלאחר שינה.

"עוד מעט", הבטיח הדוד פרץ, "בחורף".

"למה בחורף?"

הדוד פרץ הסביר ונשבע. הוא הירבה בדברי־אהבה. בכל לבו רצה את גאולה. אך חיותן של המילים אבדה. היה להן פתאום צילצול מאולץ ופריך. טעמה המדכדך של הפרידה השתלט על הפגישות עם הרגשה של עקריות. הן נעשו נרגזות, כבדות ומפותלות. ככל דבר שאין מאמינים בו עוד אלא בכוחה של תרמית גלוייה־לעין. שוב ושוב הלכו למקומות שבהם בילו בראשונה ולמקומות חדשים, אבל הכל נשאר צחיח גם מגונה.

רק לפעמים היו מתחוללות הפוגות קצרות והזויות. בכוח התאנה והסחת־הדעת היה העולם שוב מתעגל סביבם לשה, והדוד פרץ היה מפליג ובורא את החיים שיהיו בקרוב, לאחר שיינשאו.

"וניסע לאירלנד", אמרה גאולה.

אצבעותיה הארוכות שיחקו בשערותיו והחליקו על ערפו.

"כן", אישר הדוד פרץ וחש געגועים עם שמחה.

"לעולם לא תעשה", היתה גאולה מפטירה לפתע ועיניה נעשו עייפות מאד.

"אני אעשה. אני אעשה", הבטיח הדוד פרץ כמתחנן וחיבק אותה אליו.

"לעולם לא. אתה כל־כך שומר על עצמך מפל רע", אמרה בכאב, "אתה רוצה להיות איש טוב, ואין בך כוח לוותר. מתי תהיה קצת רע?" ופניה נעשו אדישים ומכוערים.

הוא רצה לומר משהו, אך המלים לא נמצאו לו ועל כן הסיר ממנה לאט־לאט את ידיו ותלה מבטו בתקרה.

"תן לנו את ההזדמנות", ביקשה גאולה בעוד רגע כשהיא מתרפקת עליו ונושקת אותו על פניו ועל שפתיו נשיקות־תאוה נואשות, כאילו התכוונה ליטול בהן את נשמתו או להפיח בו נשמה חדשה.

הדוד פרץ נבהל.

"בוא. נברח מפה."

"לא. אני אעשה."

"כמו למלכות אני מחכה לך. הא, אילו היית זקן."

ובשובו הביתה היה רואה את הדודה יונה. הוא שטם אותה, אך בשום אופן לא רצה להכאיב לה. להיפך. הוא ביקש שתמות.

הגשמים הראשונים ירדו. שוב היה האוויר רענן והחול הפיק ריח טוב. גאולה חיכתה, אבל בשנתה. ימים תמימים היתה שוכבת במיטה, מכורבלת בשמיכת-החורף העבה, וישנה. גם כשהיתה קמה והולכת לעבודה או מקבלת את פניו ומתמסרת לו, דומה היה שהיא שרויה בתרדמה. הכל כאילו התרחש בלעדיה. הדוד פרץ היה בא והולך. הוא הרגיש כי המעשה בשל וכי קל לו לעשותו. אין הוא צריך אלא לקרוע בתנועת-יד קלה רשת של קורים דקים שנלכד בה. ועם זאת הכיר לדעת, אם גם מתוך סירוב, כי משהו מעין כדור גדול של מוך, בולם אותו וכי אי-שם, בלב המעגל, מתפשטת בועה של אזלת-יד ושעת-הרצון חולפת.

"אני אעשה", היה הדוד פרץ משביע את עצמו בבהלה, "אני אעשה", ולשעה גם האמין בזה בלב שלם.

עכשיו התחיל לרחוש איבה מרה לחבריו מן המפלגה, שהיו נפגשים לו לפעמים ומחליפים אתו כמה משפטים נפתלים, וכן לכל בני המשפחה, ובייחוד לאמו ולאחיו עקיבא. הוא לא הסתיר את האיבה הזאת, אשר רגעי-הנוחם עוד החריפו אותה. רק אל סבתא היה נכנס כפעם בפעם, מחליף אתה מלים אחדות, סתמיות, והולך. הוא קיוה לאות ממנה.

"יש כאלה שקופצים לים ומנסים לשחות, יהיה אשר יהיה", אמר לה פעם.

"אלה שרוצים", השיבה לו סבתא בכובד-ראש, "אבל לא כל אחד רוצה".

"לא. לא. צריך אומץ בשביל לחיות".

"אומץ?" אמרה סבתא באידיש והסתכלה בו בעיניים מלאות אהדה, "לפעמים זה לעמוד ולא לעשות כלום".

"לא. לא", אמר הדוד פרץ באכזבה, "צריך אומץ".

בלילה חלם שהוא הולך לבדו ברחוב ליליינבלום. הוא רצה להשתין וחיפש לו מקום. לפתע שמע שמישהו קורא לו מתוך בנין גדול שעמד בבנייה. זה היה דויד רויזמן, שעמד שם ועשה את צרכיו. הוא בא ועמד על-ידו, אך ברגע שהתחיל נקרע ראש-האבר שלו ונפל. זה לא הכאיב לו, גם לא עורר בו תמהון או פחד. דומה כאילו ידע שהדבר יקרה באחד הימים. הוא חש רק אי-נוחות. דויד רויזמן הגיש לו ממחטה להספיג בה את הדם ואמר בעליצות: "המשחת ארצה".

גאולה לקחה תיק ונסעה לטבריה ולירושלים. זה היה בראשית האביב. על הדלת מצא פתק, שנכתב בחפזון "אל אהובי, האיש הטוב והישר". רגעים אחדים נשען אל המשקוף ואחר־כך קרע את הפתק לגזרים ויצא לשוטט ברחובות. אגב הליכה החליט כי עד עולם לא יפגש עוד עם גאולה, וכעבור שעה חזר הביתה והשתרע על המיטה. הדודה יונה הסתכלה בו ובלא לומר לו מלה נכנסה למטבח וישבה לבדה לאכול את ארוחת־הערב.

כשחזרה גאולה חיכה לה הדוד פרץ בתחנת־הרכבת. שום שמחה לא היתה בו, אלא מתיחות וקדרות. גאולה נופפה לו בידה מבעד לחלון, וכשירדה התחבקו בקרב הקהל. אחר־כך שילבה את זרועה בזרועו והוא הוליך אותה אחריו.

היום נטה להעריב. הרחובות נמלאו צל ואנשים ובאוויר היתה הרווחה. הדוד פרץ שאל אותה לשלומה, וגאולה סיפרה לו מרשמי הנסיעה. ללא מטרה תעו מרחוב אל רחוב: יפירת־אביב, הרצל, המרכז המסחרי. ריחות של תבלינים נדפו מן החנויות והמחסנים וריח של תבשילים ועשן. פניה של גאולה היו יפות ורעננות ורוחה מרוממת. דומה כי שמחה בו, ואילו הוא שתק. עייפות תקפה אתו.

"התגעעת?" רצה לשאול.

קול פעמונים, שהצטלצל בעליונות, נשמע מתקרב וכעבור רגע הגיחה מעבר לפינה מרכבה שחורה רתומה לסוס.

"ניסע?" שאלה גאולה.

"לאן?"

"לא חשוב", והניפה את ידה.

"ליפרי", אמרה לרכב הערבי לאחר שעלו והתישבו על מושבי־הקטיפה הרכים, מתחת לחופה השחורה, שנגעה כמעט בראשם. "מלכי הארץ", צחקה גאולה לקול הפעמונים והתרפקה עליו.

"כן".

הגיעו עד סמוך לנמל והרכב עצר את המרכבה ושאל לאן להמשיך.

"בחזרה", אמרה גאולה.

ירדו בנחלת־בנימין וקול הפעמונים שוב הצטלצל בעליונות עד שנבלע והשאיר אחריו איזו ריקות עצובה.

"התגעעת?" רצה הדוד פרץ לשאול.

גאולה הניחה את ראשה על חזהו והתכנסה בו. אגב הליכה שיחקה באצבעותיו ואף העבירה את האצבע והאמה על שפתיה. משהו הפשיר והתפייס וקורים דקים חזרו ונטוּו באפלולית הערב הנעימה.

"עייפה?"

גאולה הניעה את ראשה לשלילה. שוב הרגיש עד כמה היא אובדת וזקוקה לחסותו ורגש חם, אבהי, הציף אותו.

"לעולם כך", אמר לנפשו ונשק אותה על ראשה.

הם פנו אל השוק. הרחוב והסמטות התרוקנו והדוכנים היו שוממים כמצבות.

עזובה מרופשת היתה בכל וצחנת דגים וירקות ושלוליות מים עומדים. הדוד פרץ ביקש לפנות לשיינקין. גאולה משכה אל הים.

"תראה אותו", קראה גאולה והתירה את עצמה מחיבוקו. הוא השתרע לפנייהם כבד וקרוש כעיסה של עופרת. איושה לא נשמעה. הדוד פרץ הניח את ידו על ערפה, כאילו ביקש לעצור בעדה.

"תראה אותו". הם ירדו אל החוף, חלצו סנדלים והלכו. המגע הרך והצונן של החול היה נעים. צעדיה של גאולה נעשו קלילים ומבודחים. היא פנתה והלכה במי החוף הרדודים וצחקה.

"כמו ילדה", חשב הדוד פרץ בלבו ותשוקה נבהלת תקפה אותו לאחוזו בה בכוח. לנעוץ בה את ציפרניו, ללטף אותה.

"תגע בו. תגע בו". הוא הלך לצדה, מרוחק מעט. פעם ועוד פעם התכוון לעצור ולשוחח אתה, להבטיח, אך לא מצא לפתוח את פיו.

"אתה זקן", התלוצצה גאולה והתיזה מים ברגליה, "אבל אני זקנה אפילו ממך". אחרי 'הבית האדום' עצרה.

"בוא. נשחה".

"כבר קר". "לא חשוב. תראה אותו. אפשר ללכת עליו", ופשטה את השמלה, "בוא אתי, פרץ. בוא", והלכה אל הים.

"חכי".

"בוא אתי. בוא", השיבה גאולה כשהיא מעמיקה והולכת, "הם חמים".

הדוד פרץ התפשט.

"יש פה סלעים".

"בוא". הוא נכנס אל הים ועמד. המים הגיעו עד ברכיו והעבירו צמרמורת בגבו. הוא טבל את ידיו והעביר אותם על הפנים והחזה.

"בוא. הוא טוב", קראה גאולה, "יש שם אורות של סוסים".

הדוד פרץ פסע עוד פסיעות אחדות. יותר לא העיז. הוא שחיין גרוע ועכשו היה הים שרוי כבר בעלטה גמורה.

"בוא אתי, פרץ. נשחה".

"חזרי. יש שם סלעים. היזהרי". גאולה צחקה בהנאה, ואחרי-כך נשמע רעש קל של המים ומיד שוב השתררה דומיה.

והדוד פרץ עמד והסתכל ודימה כי הוא רואה את כתם-ראשה צף ומרחיק על-פני הים. הוא שהה עוד מעט, ואחרי-כך יצא אל החוף ולבש את בגדיו.

כעבור חודש קמה גאולה אפטר והפליגה לווינה.

היא הפליגה בבוקר, ופתאום חדל הכל.

הדוד פרץ שב מן העבודה ופניו מאובנות ואפורות. הוא הניח את כליו והלך. כעכביש שעיוור את עיניו ועקרו את רוב גפיו היה נדחף ותועה ברחובות, אשר שוב לא היו שלו, דורך ברגליים זרות על קליפת אדמה זרה, מתה. האויר לא נגע בו והמראות לא באו אל עיניו, רק ברק־המראות המסנוור שהחזיר הים, אי־משם בקצה יונה הנביא.

למחרת נכנס אל סבתא. היא היתה שקועה בתפילה.
 "...מחיייה מתים ברחמים רבים, סומך נופלים ורופא חולים ומתיר אסורים ומקיים אמונתו לישני־עפר", רחשה לעצמה.
 הוא חיפה רגע ויצא. ז'ניה היתה מרדימה את תינוקה. היא שרה לו:
 "עגו, עגו עגורים,
 בשדות האפורים..."

הכלב של פרידמן התנפל עליו בנביחות, אך הוא לא הרים יד לגרש אותו. נוצות לבנות, שעירות הסתחררו מול עיניו ושקעו, וסיעה של עורבים המריאה בבהלה מתוך מעבה השקמה. הם דאו באויר וקראו: "קרע, קרע, קרע!"
 לאחר שבוע חזר ועלה על הגג.

עם רדת החשיכה יצאה הדודה יונה. היא חיכתה מעט וחזרה אל הצריף. כעבור שעה יצאה שוב.

למעלה, מעליה, ניצב הדוד פרץ. היא הזמינה אותו שיפנס לאכול, אך הוא לא השיב דבר ואף לא זיכה אותה במבט.

בבוקר ירד והלך לעבודה. בצהריים שב ועלה על הגג ומאו שוב לא ירד ממנו כמעט. הקיץ התגבר והימים התארכו, כבדים ומלובנים. הופיעו הלטאות, ובאויר עמד ריח השקמים עם ריח עשן המדורות, שהעלו בחצרות, עליהן הרתיחו את דודי־הפביסה.

הדוד פרץ כחש ועזר, שנשרף בשמש. הצטפד והתקשה כקלף. עיניו הכחולות, שהיו פקוחות מאד בעומק ארובותיהן הקשות, התערפלו והלכו בשל העשן והאבק ובשל בוקק האור החריף. שערותיו ירדו על מצחו ועל ערפו כצמר־כבשים גס, מסובך עלים יבשים וגבעולים, שבאו עם הרוח השרבית. לפעמים היה קורע את דומייתו בכמה שריקות צחוחות. שיצאו כמו מקנה סדוק. לפנות־ערב, באור האטי של הדימדומים, היה דומה לציפור־פח רעה.

הדודה יונה היתה יוצאת מפתח הצריף במועדים קבועים ומזמינה אותו שיכנס לאכול. היא היתה משדלתו בזהירות, מחננת בקולה.

"אני ממריא", היה הדוד פרץ פולט לבסוף בנימה יבשה ומאיימת, והדודה יונה היתה נאלמת כדיבור שלא יצא מן הפה ושבה על עקבותיה.

אילו היתה אומרת דבר, חשבה לנפשה, או עושה מעשה בשעה שלקח את כפות רגליה בין כפות ידיו, אפשר היה הכל שונה. אך היא היתה אז עייפה מאד, וככל שאימצה את דעתה גם לא העלתה מהו הדבר או המעשה שהיה נושא חן מלפניו ואותו החמיצה.

"אני ממריא. אני ממריא", היו המלים חוזרות ונשחנות לאין־קץ בראשו של הדוד פרץ כבמטחנת־קפה ריקה, "אני ממריא", ועיניו נשואות אל עומק השמיים. ועדיין לא היה יכול לגמור בדעתו אם השמיים הם הרקיע שממריאים לתוכו או תהום שנופלים בה.

את גאולה אפטר לא ראה עוד. בתחילה, לאחר המפולת, עוד נאחו בתקוות שגיוניות ודמותה היתה מלווה אותו כמו חיה, עד שהיה יכול לחוש אפילו בריח המיוחד של עורה ושערותיה. אך לאט־לאט, בחלוף הימים, נקרעה דמותה אברים־אברים ונפרמה ונבללה ונמוגה. עכשיו לא נשארה לו גאולה אלא כמעשה אשר לא נעשה. הוא נואש בלי להיואש.

ובהיות הקיץ קרב אל קצו והוא חרוך וקצר־נשימה, יצאה הדודה יונה ובידיה קערה מלאה עלים וזרעונים טובים. כפות רגליה היו צוננות כתמיד, אבל פניה היו חמימות. משהו רענן וענוג היה בהן.

זה היה יום נישואיהם הנשכח־מאת־שנים, ומרגע שהתעוררה הקיפה אותה איוז הרגשה חגיגית כהרגשת בוקר־שבת באביב. היא סידרה את החדר, החזירה את הספרים לארון, פרשה מפה פרחונית על השולחן, לבשה את השמלה הלבנה, המרו־בבת נקודות אדומות, וקשרה לצווארה את צעיף המשי הסגול.

"רד לאכול", הזמינה את הדוד בקול רך שלא היתה בו כל כניעות, והסתכלה איך הוא ניצב מר וקשוי, אפוף אֶד כספי, "רד לאכול, פרץ", והושיטה מעט את הקערה, אף נקשה בה באצבע, "תראה מה הכנתי. זרעונים טובים. רד לאכול".

הדוד פרץ לא השיב דבר אבל השפיל מעט את ראשו והסתכל בה בתהייה, ונדמה היה כי דבר־מה מפשיר בפניו ומתרצה בייסורים רבים. "בוא, פרץ. רד לאכול".

פיקת־גרוננו עלתה וירדה.

"אני ממריא", השיב הדוד פרץ עקשנית, אך בקולו התערבה נימה של תחינה.

השתררה דומיה, ורק הדודה יונה עוד נקשה פעמיים בלי־דעת בקערת הפח.

"טוב, תמריא", פלטה לפתע בחפזון ובקול נבהל, אך בתוקף.

שוב השתררה דומיה עד שאפשר היה לשמוע את תנועת האוויר החם ואת נסירת השמש בשמיים. ריחם הכבד של השקמים עמד עד למחנק.

"אני ממריא", חזר הדוד פרץ ואמר בקול כפקיעת בועה, וזקף את ראשו.

"לא. אל תמריא", ביקשה הדודה יונה לצעוק, אך היא לא אמרה דבר. רק עמדה והסתכלה בו בעיניים מרחמות, פקוחות מאד, עיניים הרואות את הקץ.

אילו עצמה אותן רגע, אולי היה הכל חולף כחלום רע.

הדוד פרץ עוד נראה מהסס. דומה כי משהו התרופף בתוכו. אולי עוד נמלך בדעתו. רק פיקת־גרוננו החדה התיצבה כראש־חץ.

הדודה יונה פסעה פסיעה אחת לקראתו.

"בוא. נשב לנו לאכול, פרץ", רצתה להציע, "יום נישואינו היום", אך ברגע ההוא

התמתח הדוד פרץ וריטט קלות. אחר־כך פשט את זרועותיו לצדדים ופער את פיו. הציננה היתה משתרגת ועולה מכפות רגליה של הדודה יונה אל ירכיה וגבה. ויותר משפחדה היה בה צער, צער הביזבוז וצער ההסתיימות. אך גם מין הרווחה, כזו שמילאה אותה ביום השלישי שבהול־המועד של פסה, כשבדרפם הביתה, בטרם יפגשו בדויד רויזמן, שר למענה "מעבר לים, מעבר לים". אילו אמר מלה אחת גלויה, חלף בראשה, או אילו עשה מעשה אחד של אמת, ויהיו אלה רעים וקשים ככל שיהיו, כי אז אולי יכול היה להיגאל, אפילו היתה גאולתו ייסורים וחטאים.

אבל הדוד פרץ לא אמר דבר ולא עשה. הוא סירב לכל. עקשנית נשא את ראשו ונעץ את עיניו, שלא היה בהן עוד כל תום אלא רק עפר ואפר, בשמי־הקיץ הריקים ופניו נבהלות ומסוגפות ורעות. הוא נופף רפות בידיו ולפתע, כנדהף ביד גסה, זע צלו וצנח אל תוך החצר, שהיתה נמוכה מן הרקיע ומן השקמים והאזדרכת ומן הגגות ומן הקיקיון, ונבלע בחול הדק, הזהוב, שהיה מעורב בעלים יבשים ובנוצות יונים ובחתיכות פחם, זכר המדורות.

וזה אירע בטרם יעקרו את השובך, בהיות שרב כבד על הארץ.

"הדוד פרץ ממריא" ליעקב שבתאי הוא הסיפור שזכה בפרס־"קשת" בשיעור 2.000 ל"י בתחרות־הסיפור־הקצר שהוכרזה לציון העשור ל"קשת". קביעת הפרס נתאפשרה הודות לנדיבותם של מפעלי־נייר אמריקאיים־ישראליים בע"מ, חברת אמפ"א בע"מ וד"ר יוסף מירלמן.